

Отже, із самісіньких соціальних низів піднялися Харитоненки до рівня еліти Російської імперії. Мабуть, мало хто знає, що новоспечені дворяни Харитоненки поріднилися з князівським та графським династіями Горчакових, Стенбоків, Урусових та іншими славетними родами. Треба врахувати, що в тодішньому суспільстві соціально виразно структурованому й диференційованому, між станами стояли нездоланні мури. Тільки в ситуаціях унікальних людина могла проникнути у вищий прошарок суспільства, а особливо ж на самісіньку верхи, де перебувала найродовитіша аристократія, означена історично заслуженими іменами.

Рід Харитоненків обірвався 1927 року – в Мюнхені помер син Павла Івановича. Утім, ще кілька років тому в Парижі була жива старенька онука Павла Івановича – Віра Петрівна Мусіна-Пушкіна. Є її син та внук. Оце, здається, й усе більш-менш помітно споріднене з Харитоненками [1].

Список використаних джерел та літератури:

1. Слабошпицький М. І. Українські меценати / М. І. Слабошпицький. – Київ: Наука, 2007. – 538 с.
2. Шудрик І. О. Династія Харитоненків / І. О. Шудрик, Л. А. Даниленко. – Суми: Еллада, 2003. – 368 с.

Науковий керівник: к.і.н., доцент Мазур О. О.

М. М. Колосюк

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

УЧАСТЬ У АФГАНСЬКІЙ ВІЙНІ 1979–1989 РР. МЕШКАНЦІВ ЧИГИРИНЩИНИ

Війна в Афганістані, що закінчилася 30 років тому, стала темою великої кількості публікацій у пресі та спеціальній літературі. Однак навіть сьогодні не можна з повною впевненістю сказати, що науковцям відомі всі аспекти суперечливої історії цього конфлікту, який став для Радянської Армії найбільшим і кровопролитним після Другої світової війни. Метою даної статті є висвітлення участі мешканців Чигиринщини в перебігах Афганської війни 1979–1989 років. Розгляд історичних портретів базується на даних героїко-патріотичного центру «Пам'ять», який знаходиться в Чигиринському навчально-виховному закладі I-III ступенів № 2. .

Серед досліджень історії Афганської війни 1979–1989 рр. варто назвати книгу С. Червонописького і А. Костирі «Історіографія війни в Афганістані (25 грудня 1979 – 15 лютого 1989 рр.)» [3]. В ній виокремлюються два періоди становлення історіографії афганської війни: 1980–1990 роки (умовно визначений як літературно-публіцистичний) та від 1990 по сьогодні (мемуарно-історичний). Аналіз першого періоду заперечує твердження про те, що від самого початку війна тотально утаємничувалась і тільки перебудова зламала цю тенденцію. На думку авторів в сучасній літературі спостерігаються дві тенденції: з одного боку – намагання відлакувати картину війни, з іншого – надати всім діям та зусиллям радянського керівництва і обмеженого контингенту радянських військ суто негативну оцінку. Однак існує ще одна група публікацій. Науковці цієї групи розглядають події Афганської війни з незалежної точки зору та намагаються висвітлити та проаналізувати події з обох сторін [3].

В. Торопков в книзі «Историография советско-афганских отношений 1975–1992 гг.» [2] знайомить читача з російською і європейською історіографією радянсько-афганських стосунків, у тому числі з мемуарною літературою сучасних авторів.

27 квітня 1978 р. в Афганістані відбувся військовий переворот. Для Радянського Союзу це не було несподіванкою, і було вирішено підтримати нове керівництво. В Афганістан були направлені радники. Політика афганського уряду не була послідовною, особливо аграрна та релігійні реформи. Це викликало незадоволення у різних верств населення. Перші великі збройні виступи проти режиму НДПА відбулися в березні 1979 року. Повстанська боротьба поступово охоплювала всю країну. 27 грудня 1979 р. радянське керівництво направило

війська до Афганістану. 100-тисячна Радянська Армія контролювала лише певну частину великих населених пунктів. Боротьба посилювалась. Розглядаючи перспективу, а саме її відсутність, та згубність проведення військової кампанії, радянське керівництво в 1986 р. вирішило поступово вивести війська з Афганістану (це відбувалось з травня 1986 по 15 лютого 1989 року) [1].

Ця війна дорого обійшлася як народу Афганістану – величезні руйнування – 1 млн. вбитих, 3 млн. біженців, так і для Радянського Союзу. Більш як 160 тисяч воїнів з України брали участь у цій війні, 3280 з яких загинули, 80 зникли без вісті. Самотніми залишились майже 2 тисячі батьків, 2729 матерів, 505 удів, 70 сиріт. Для України Афганістан – це близько 4 тисяч інвалідів. З Чигиринщини приймали участь у бойових діях 78 чоловік, двоє з яких загинуло, один пропав без вісті.

Здавна рекли: добримися намірами вимощена дорога в пекло. Прагнення допомоги коштувало Радянському Союзу тисячами смертей і безмірним морем сліз, яке не висихатиме ще довго. Серед чигиринських солдатів, які не повернулися з Афганської війни 1979-1989 рр. є Гудковський Олександр, Ганжа Іван та Ворона Микола.

Гудковський Олександр Іванович народився 19 листопада 1948 р. в селі Івківці Чигиринського району в сім'ї селянина. Ріс Олександр розумним та кмітливим хлопчиком. Навчався в Івківській восьмирічній школі, потім в Медведівській середній, а в 1966 р. вступив до Харківського вищого військового училища.

Після закінчення училища Гудковський О. був направлений на службу до Німеччини, де прослужив 5 років, потім в м. Омськ, де працював політпрацівником. Заочно закінчив Омський педагогічний інститут та вищі військові курси.

В 1985 р. Гудковському О. було присвоєно звання підполковника, в цьому ж році його було направлено до Республіки Афганістан радником з політроботи. 10 квітня 1986 р. під час бойових дій був смертельно ранений. Помер Гудковський О. 20 квітня 1986 року. Похований біля братської могили захисникам Батьківщини в роки Другої світової війни в рідному селі. За відмінну службу в рядах Радянської Армії був нагороджений орденами «За службу Батьківщині» III ступеня, Червоної Зірки, Червоного прапора і медалями, двома орденами Афганістану.

Ганжа Іван Павлович народився 9 серпня 1960 р. в селі Івківці Чигиринського району. В 1968 р. пішов до першого класу. Зростав допитливим, товариським хлопчиком. Школу закінчив з похвальним листом.

Після закінчення Івківської восьмирічної школи в 1976 р. вступив до Дніпропетровського автодорожнього технікуму. В технікумі навчався добре. Батьки неодноразово отримували подяки з навчального закладу.

Після закінчення технікуму працював в м. Черкаси. 23 жовтня 1980 р. був призваний до лав Радянської Армії. Перші місяці перебував в Туркестанського військового округу, а 20 грудня був направлений до Афганістану.

Часто, Іван писав додому листи, в яких розповідав про солдатську буденщину, але те, що відбувалося насправді, не писав.

Останнього листа Іван написав додому 20 грудня 1981 року. Незабаром батьки одержали повідомлення про те, що їх син, Ганжа Іван Павлович – пропав без вісті.

Ворона Микола Іванович народився в 1954 р. в селі Іванівка Чигиринського району в селянській родині. З раннього дитинства Микола любив літаки і небо. Після закінчення Іванівської восьмирічної школи навчався в Чигиринській середній школі № 2. Вчителі добре пам'ятають доброго, кмітливого юнака, який захоплювався фізикою, математикою, астрономією, дуже багато читав. Незабаром, Микола почав здійснювати свої дитячі задуми.

Після закінчення школи в 1971 р. він вступив до Іркутського авіаційно-технічного училища, після його закінчення в 1974 році служив у різних авіаційних полках. «Спокійний, дисциплінований, розумний, вимогливий до себе та підлеглих» – так відзивалися про нього колеги та командири. 3 липня 1987 р. Микола Іванович служив в ВПС Туркестанського військового округу.

У вересні того ж року прибув на службу до Афганістану, де прослужив до 21 жовтня. За цей час ним було здійснено 68 бойових вильотів. 21 жовтня 1987 р. під час виконання бойового завдання його літак був збитий. Наприкінці жовтня мати одержала страшну звістку про загибель сина.

За виконання бойового завдання Ворона Микола Іванович нагороджений орденом Червоної Зірки (посмертно).

На сьогоднішній день щорічно вшановується пам'ять загиблих та зниклих учасників бойових дій в Афганістані. В місті Чигирин та районі проводиться велика кількість заходів задля того щоб люди пам'ятали та знали своїх героїв. В Чигиринському НВК №2 було встановлено пам'ятник загиблим Гудковському та Вороні, а також зниклому безвісти Ганжі. Також в цій же школі є меморіальна дошка колишньому учню Вороні Миколі і героїко-патріотичний центр «Пам'ять» в якому є відомості та інформація про всіх учасників Афганської війни з Чигиринщини.

Список використаних джерел та літератури:

1. Костира А. А. Історіографія, джерелознавство, бібліографія спецоперації СРСР в Афганістані (1979 – 1989 рр.) / А. А. Костира. – К.: МВЦ «Медінформ», 2008. – 596 с.
2. Топорков В. М. Історіографія советско-афганских отношений 1975–1992 гг. [Електронний ресурс] / Монографія. – Чебоксары: ЦНС «Интерактив плюс», 2014. – 86 с. – Режим доступу <https://interactive-plus.ru/e-publications/e-publication-152.pdf>
3. Червонописький С. В. Історіографія війни в Афганістані (25 грудня 1979 – 15 лютого 1989 рр.) / С. В. Червонописький, А. А. Костира. – К.: МВЦ «Медінформ», 2006. – 92 с.

Науковий керівник: к.і.н., доцент Сухушина О.В.

О. С. Кононенко

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

МІСЦЕ ТА РОЛЬ ХОЛОДНОЯРСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ В СЕЛЯНСЬКОМУ ПОВСТАНСЬКОМУ РУСІ ДОБИ УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ 1917–1921 рр.

Вставши на шлях незалежності, українське суспільство отримало можливість ознайомитися з результатами неупереджених досліджень історії Української революції 1917–1921 рр., зокрема, з її славетною сторінкою – боротьбою українського народу з радянською владою за свої національні свободи та соціальні права. Більш того, завдяки Революції Гідності 2013–2014 рр. в Україні відбувся черговий сплеск національно-культурного піднесення, який підвищив інтерес до героїчного минулого українського народу, через що Холодноярська республіка знову опинилась у центрі уваги науковців та громадськості.

Лютнева революція 1917 р. сприяла не лише посиленню в Наддніпрянщині патріотично налаштованих національно-демократичних сил, а й відновленню ними української державності [1, 163]. Однак, невизнання російськими більшовиками незалежності України, їхнє прагнення отримати цілковитий контроль над усіма сферами життя українського суспільства призвело до довготривалого збройного конфлікту на теренах України, учасниками якого стали й проукраїнські активісти Холодного Яру [3, 64].

Тож, зазначаючи про Холодний Яр, перше, на що варто звернути увагу, так це на вагому роль даної місцевості, насамперед, у суспільно-політичному житті держав, до складу яких вона входила. Наприклад, козацької держави (1648–1781), Речі Посполитої (гайдамацький рух), а також державних утворень доби Української революції 1917–1921 рр.

Перші повстанські дії холодноярців відбулися навесні 1918 р. і були направлені проти розквартированого в Чигирині німецького батальйону, неодноразово чинившого пограбування місцевого населення [4, 129]. Останньою краплею для повстанців стало поширення чуток про заплановане німцями пограбування місцевої святині, – Мотронинського монастиря. Рідний брат майбутній отаман Холодного Яру Василя Чучупака, – Олексій, зібравши загін із 22 козаків, влаштував засідку і розстріляв німецького